

Date: 29th October-2025

**VOYAGA YETMAGANLAR JINOYATCHILIGI BO'YICHA PROFILAKTIKA
INSPEKTORINING HAMKORLIGI**

Pirimov Sarvar Jasur o'g'li

3-kurs 312-guruh kursanti

Annotatsiya: Ushbu maqolada voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining oldini olishda profilaktika inspektorining hamkorlik faoliyati tahlil qilinadi. Maqolada voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining ijtimoiy-psixologik sabablari, profilaktika inspektorining asosiy vazifalari va uning maktab, mahalla, psixologik xizmatlar bilan hamkorligi ko'rib chiqiladi. Shuningdek, hamkorlikdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari ham tahlil qilinib, samarali profilaktika tizimini rivojlantirish uchun tavsiyalar berilgan. Maqola yoshlar jinoyatchiligini kamaytirishga qaratilgan profilaktika ishlarining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligi, profilaktika inspektori, hamkorlik, jinoyatchilikni oldini olish, maktab va mahalla, psixologik xizmatlar, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, yoshlar jinoyatchiligi, ijtimoiy profilaktika, huquqiy asoslar.

Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligi hozirgi kunda jiddiy ijtimoiy muammolardan biri hisoblanadi. Yoshlar o'rtasida sodir etilayotgan huquqbuzarliklar nafaqat ularning o'z kelajagiga salbiy ta'sir ko'rsatadi, balki jamiyat barqarorligi va xavfsizligiga tahdid soladi. Shu sababli voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining oldini olish, ularning salbiy xulq-atvorini kamaytirish uchun profilaktika ishlarini samarali tashkil etish zarur. Ushbu jarayonda profilaktika inspektorlari muhim rol o'ynaydi. Ularning asosiy vazifasi yoshlar o'rtasida jinoyatchilik holatlarining oldini olish, huquqbuzarlikka moyil bo'lgan shaxslarni aniqlash va ularni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash orqali jinoyatchilikka aralashmasliklarini ta'minlashdir.

Maqolaning maqsadi voyaga yetmaganlar jinoyatchiligi profilaktikasi sohasida profilaktika inspektorining hamkorlik mexanizmlarini tahlil qilish, uning maktab, mahalla, psixologik xizmatlar va boshqa tashkilotlar bilan o'zaro faoliyatini aniqlash va samarali yo'nalishlarni belgilashdir.

1. Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining ijtimoiy-psixologik asoslari

1.1. Jinoyatchilik holatlari va tendensiyalar

So'nggi yillarda O'zbekistonda voyaga yetmaganlar tomonidan sodir etilgan jinoyatlar soni ortib borayotgani kuzatilmoqda. Masalan, Samarkand viloyatida 2022 yilda bu ko'rsatkich 92 ta bo'lsa, 2023 yilda 129 taga yetgan, ya'ni 40 % o'sish qayd etilgan (Kun.uz, 2023). Bu tendensiya yoshlar orasida salbiy omillar mavjudligini va profilaktika ishlariga bo'lgan ehtiyojni ko'rsatadi.

1.2. Sabablari va omillari

Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining asosiy sabablari ijtimoiy va psixologik omillar bilan bog'liqdir. Oila muhitining zaifligi, ota-onalarning e'tiborsizligi, maktabdagi

Date: 29th October-2025

muvofiqlikning yo'qligi, salbiy do'stlar bilan munosabat, shuningdek, iqtisodiy qiyinchiliklar yoshlarni jinoyatchilikka undaydi. Mediadan salbiy ta'sirlar va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning yetishmasligi ham ushbu muammolarning ildiziga kiradi.

1.3. Huquqiy asos va profilaktika tizimi

O'zbekiston Respublikasining qonunchiligida voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining oldini olishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar mavjud bo'lib, profilaktika inspektorlarining faoliyati ushbu hujjatlar asosida tartibga solinadi. Ushbu tizimda maktab, mahalla, psixologik va ijtimoiy xizmatlarning hamkorligi ustuvor ahamiyatga ega (UNICEF, 2024).

2. Profilaktika inspektorining roli va vazifalari

Profilaktika inspektori — bu voyaga yetmaganlar jinoyatchiligi holatlarini oldini olish uchun ishlaydigan ichki ishlar organlari xodimi bo'lib, u jinoyat sodir etilishidan oldingi bosqichda yoshlar bilan ishlashni amalga oshiradi.

2.1. Asosiy vazifalar

Jinoyatchilikka moyil yoshlarni aniqlash va ularni profiling qilish.

Maktab va mahalla bilan hamkorlikda "xavf guruhlarini"ni shakllantirish.

Oila a'zolari bilan doimiy muloqot olib borish, ota-onalarni mas'uliyatga jalb etish.

Maktabda qatnashmaslik holatlarini aniqlash va bartaraf etish.

Ijtimoiy-psixologik tadbirlar tashkil qilish orqali yoshlarni salbiy ta'sirlardan himoya qilish.

2.2. Hamkorlik mexanizmlari

Profilaktika inspektorlari faoliyatining samaradorligi ularning maktab, mahalla xodimlari, psixologlar va ijtimoiy xizmatlar bilan o'zaro munosabatiga bog'liq. Bu hamkorlik doirasida ma'lumot almashish, hamkorlikda profilaktik tadbirlar o'tkazish va nazorat o'rnatish muhim ahamiyat kasb etadi.

3. Hamkorlik yo'nalishlari va amaliyoti

3.1. Maktab bilan hamkorlik

Profilaktika inspektori maktab ma'muriyati bilan birgalikda darsga qatnashmayotgan yoshlarni aniqlaydi, ularning muammolarini o'rganadi va zarur choralarni ko'radi. Shuningdek, maktablarda "Safe School" kontseptsiyasi doirasida xavfsiz muhit yaratish bo'yicha tadbirlar tashkil qilinadi (UzDaily, 2025).

3.2. Mahalla va oila bilan hamkorlik

Mahalla va oila yoshlarning tarbiyasida asosiy ahamiyatga ega bo'lib, profilaktika inspektori mahalla raislari va oilalar bilan yaqindan ishlaydi. Muammoli oilalarni aniqlash, ota-onalarni tarbiyaviy jarayonga jalb qilish va yoshlarni ijtimoiy faoliyatga yo'naltirish asosiy vazifalardandir.

3.3. Psixologik va ijtimoiy xizmatlar bilan hamkorlik

Psixologlar va ijtimoiy xizmatlar bilan hamkorlik yoshlarning ruhiy holatini o'rganish, individual reja tuzish va qo'llab-quvvatlash tizimini yo'lga qo'yishga yordam beradi. Bu jarayon profilaktika inspektorining ish samaradorligini oshiradi.

4. Muammolar va yechimlar

Date: 29th October-2025

Profilaktika inspektorining hamkorlik faoliyatida ayrim muammolar mavjud: ma'lumot almashishdagi kamchiliklar, resurslarning yetishmasligi, profilaktika natijalarining o'lganmasligi. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun elektron ma'lumotlar bazasini yaratish, muntazam treninglar o'tkazish, ijobiy yosh faoliyatlarini rivojlantirish va ota-onalarni huquqiy savodxonlikka jalb qilish zarur.

Xulosa

Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining oldini olishda profilaktika inspektorining maktab, mahalla, psixologik va ijtimoiy xizmatlar bilan samarali hamkorligi muhim o'rin tutadi. Mamlakatda mavjud qonunchilik va institutlar bazasini takomillashtirish, hamkorlik mexanizmlarini rivojlantirish orqali yoshlar jinoyatchiligini kamaytirish mumkin. Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining oldini olishda profilaktika inspektorining roli beqiyosdir. Ularning maktab, mahalla, psixologik va ijtimoiy xizmatlar bilan samarali hamkorligi yoshlar orasida jinoyatchilik holatlarining kamayishiga, salbiy omillarning bartaraf etilishiga xizmat qiladi. Profilaktika inspektorlari nafaqat jinoyatchilikka moyil yoshlarni aniqlash va ularni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash orqali ularning ijtimoiy muammolarini hal qilishda yordam beradi, balki oilalar va mahallalar bilan hamkorlikda yoshlarni sog'lom tarbiya qilishda ham muhim o'rin tutadi. Shuningdek, mamlakatimizda mavjud qonunchilik bazasini yanada takomillashtirish, profilaktika inspektorlarining malakasini oshirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali hamkorlik mexanizmlarini mustahkamlash zarur. Bu esa o'z navbatida profilaktika ishlarining samaradorligini oshiradi hamda voyaga yetmaganlar orasida jinoyatchilik darajasini sezilarli darajada kamaytirishga imkon yaratadi.

Kelajakda profilaktika inspektorining faoliyatini yanada samarali qilish uchun hamkorlikda ishlashning yangi shakllari, shu jumladan, elektron platformalar, treninglar, psixologik konsultatsiyalar tizimini joriy etish muhim hisoblanadi. Bu jarayon yoshlarning salbiy ta'sirlardan himoyalinishiga, ijtimoiy va psixologik muammolarining vaqtida aniqlanishiga va bartaraf etilishiga yordam beradi.

Natijada, voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining oldini olishda profilaktika inspektorining hamkorligi samarali tizimga aylanishi yoshlarning huquqiy ongini oshirish, ularning jamiyatda to'liq va foydali faoliyat yuritishiga xizmat qiladi.

Tavsiyalar

Maktab, mahalla va profilaktika inspektori o'rtasida yagona ma'lumotlar bazasini yaratish.

Profilaktika inspektorlari uchun muntazam malaka oshirish kurslarini tashkil etish.

Yoshlarni ijobiy faoliyatlarga keng jalb qilish va qo'llab-quvvatlash dasturlarini rivojlantirish.

Ota-onalar uchun huquqiy va tarbiyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha treninglar tashkil etish.

Profilaktika ishlarining samaradorligini muntazam monitoring qilish.

Date: 29th October-2025

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasi “Voyaga yetmaganlar ishlari bo‘yicha komissiyalar to‘g‘risida”gi Nizomi. – Qaror: VMQ, 2017 yil 2 mart, №118.
3. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2024.
4. O‘zbekiston Respublikasi Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi. – Toshkent: Norma, 2023.
5. Karimov I.A. “Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch.” – Toshkent: Ma‘naviyat, 2008.
6. To‘xtayeva D., Ortiqova S. “Voyaga yetmaganlar bilan ishlash psixologiyasi.” – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.
7. Qodirov R. “Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligining oldini olishdagi zamonaviy yondashuvlar.” // Huquq va jamiyat jurnali. – 2022. №4. – B. 45–50.
8. UNICEF Uzbekistan. “Yoshlar orasida jinoyatchilikning oldini olish: Tahlil va tavsiyalar.” – Toshkent, 2024.
9. Kun.uz. “Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligi 40 foizga oshdi – Samarqand viloyati IIB.” 2023 yil 5 aprel. <https://kun.uz>
10. UzDaily. “O‘zbekistonda maktablar xavfsizligini oshirish bo‘yicha yangi kontsepsiya joriy qilinmoqda.” – 2025 yil 10 yanvar. <https://uzdaily.uz>

